

RESUM DEL TREBALL

“Curial e Güelfa multilingüe. Les traduccions de Curial e Güelfa al castellà i a l'anglés. Concordances i traduccions”

Mª ÁNGELES FUSTER ORTUÑO

INTRODUCCIÓ

“All chivalresque novels are to some extent historical, purporting to represent the deeds and mores of a past time, remote or imaginary or both.” (Pamela WALEY, 1976a: 245)

“El *Curial e Güelfa* roman una encantadora historia d'amor i d'armes, una narració sentimental i cavalleresca de fresquíssima vena.” (Giuseppe E. SANSONE, 1979: 13)

“El *Curial* és una obra que recull diverses i heterogènies facetes de la literatura del seu temps. A través d'ell, doncs, podem prendre el pols literari de la seua època.” (Pere BOHIGAS, 1976: 219)

La novel·la *Curial e Güelfa*, utilitzada com a text base del nostre estudi de corpus multilingües d'una obra literària, és considerada un veritable clàssic de les lletres hispàniques i romàniques, si bé no ha gaudit fins ara, per part de la crítica i en comparació amb altres clàssics catalans, una atenció “equiparable” a la seua importància. Aquesta novel·la cavalleresca medieval, d'autor anònim, es conserva en un sol manuscrit del segle xv a la Biblioteca Nacional de Madrid i va ser descoberta per Manuel Milà i Fontanals el 1876. Són nombroses les incògnites que acompanyen aquesta novel·la del segle xv, perquè d'ella desconeixem molts elements importants com són el seu autor, l'any de la seua redacció o el lloc en què es va escriure, aspectes que poden tenir certa rellevància per a la comprensió total de la seua intencionalitat. Aquestos enigmes han donat lloc a nombrosos debats i controvèrsies entre els investigadors de la literatura medieval catalana i romànica, però cap de les hipòtesis plantejades sobre aquests temes s'ha confirmat com definitiva.

Al llarg del segle xx s'han fet diverses edicions castellanques i catalanes d'aquesta novel·la i, així mateix, traduccions a l'anglés. El *Curial e Güelfa* té una considerable vàlua

històrica, ja que és una obra que recull diverses i heterogènies facetes de la literatura del temps en el qual va ser escrita, al llarg del segle xv, i és considerada un dels clàssics de la literatura catalana. Per aquest motiu, és interessant fer un estudi detallat de les característiques tant del text original d'aquesta novel·la com de les diverses edicions i traduccions que fins ara s'han fet.

L'estudi del llenguatge literari d'un autor, pot ser ben útil des del punt de vista de la semàntica i la història del lèxic i pot contribuir a reformular definicions o accepcions (lexicologia i lexicografia). Albert HAUF (1983) va ser un dels primers a fixar-se en la necessitat de conèixer al detall els elements —unitats lèxiques bàsiques, els mots— que componen el text d'un autor, en el seu cas, d'Ausiàs March. Després hi ha hagut altres treballs, projectes de recerca i publicacions que han seguit el seu exemple.

L'anàlisi de les traduccions de què ha estat objecte una obra és una font imprescindible per a obtenir informació molt interessant, tant des del punt de vista literari com lingüístic. Així, l'anàlisi del lèxic del *Curial e Güelfa*, base del nostre estudi, contrastat amb el lèxic d'altres autors coetanis, ens ofereix un estudi poliglota i un coneixement més sòlid i fonamentat de la història de la llengua catalana. Els resultats que es deriven d'aquesta investigació seran especialment útils per a futures edicions crítiques o filològiques, així com per a possibles traduccions d'aquesta novel·la a altres llengües, ja que constaten puntualment la interpretació de cada autor o traductor del lèxic del text original.

La literatura ens ofereix tot un univers en el qual podem “fer servir” els registres i els nivells lingüístics més diversos. Un text literari no conté sols històries o frases, sinó que conté la imatge que vol donar l'autor del món o d'allò que hi vol expressar. Els textos poden aportar tot tipus d'informació, tant vàlida per als estudis literaris com per als lingüístics, per a la qual cosa és especialment útil poder aplicar-hi els recursos que ens aporten els estudis lingüístics, així com les noves aplicacions tecnològiques (MARTINES, 1997).

En aquest treball es demostra el nexa de unió que hi ha entre la Filologia i la Traducció, i la importància, especialment, d'aquesta última al llarg de la nostra història. La traducció és considerada un instrument de transmissió i difusió de cultura en tots els aspectes

i, aplicada a la nostra investigació, permetrà estendre tant el coneixement del *Curial e Güelfa* i les seues característiques, com la cultura literària catalana. L'anàlisi contrastiva d'un original i les seues traduccions en diferents llengües ens permetrà també estudiar les tècniques traductològiques utilitzades. En definitiva, la traducció i la traductologia poden ser eines molt útils per a l'ensenyament i l'estudi de la literatura i, en concret, de la Literatura Catalana Medieval en el context romànic i europeu.

En aquest treball analitzem i acarem el lèxic de la novel·la *Curial e Güelfa*, a través de l'edició realitzada per Marina Gustà en 1979 i el lèxic de dos de les seues traduccions, la traducció castellana publicada per Pere Gimferrer el 1982 i la traducció anglesa de 1982 realitzada per Pamela Waley.

OBJECTIUS

Aquest treball d'investigació es proposa aconseguir els següents objectius primordials:

1. Obtenir una descripció exhaustiva —especialment lèxica i ortogràfica— del lèxic original d'una obra clàssica de la literatura catalana. Aquest corpus pot resultar especialment interessant per a futurs estudis sobre el procés de desenvolupament i fixació de la llengua catalana.
2. Obtenir una descripció exhaustiva —especialment lèxica i ortogràfica— del lèxic de la traducció castellana de Pere Gimferrer (1982) del *Curial e Güelfa*.
3. Obtenir una descripció exhaustiva —especialment lèxica i ortogràfica— del lèxic de la traducció anglesa de P. Waley (1982) de què ha estat objecte el *Curial e Güelfa*. Acararem el lèxic de la traducció anglesa amb el de la traducció castellana i amb el del original, la qual cosa ens permetrà disposar d'un corpus multilingüe.

4. Contribuir a un coneixement més sòlid de la literatura catalana i de la història de la nostra llengua.
5. Analitzar les tècniques traductològiques del traductor anglés i castellà mitjançant el corpus multilingüe del lèxic anglés i castellà.
6. Aportar un cabal lèxic (el del *Curial e Güelfa*) acarat amb el castellà i l'anglés (de les respectives traduccions) a fi de contribuir a la millora del coneixement sobre la llengua catalana.
7. Aportar instruments i dades filològiques a les institucions competents en matèria de normativització lingüística (Acadèmia Valenciana de la Llengua, Institut d'Estudis Catalans i Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana), en un moment com l'actual, tan significatiu per a l'establiment de la llengua comuna.

METODOLOGIA

La hipòtesi metodològica del projecte i el pla de treball detallat, amb desglossament de tasques i indicació dels programes que hem utilitzat en cadascuna d'elles, són els següents:

1. Determinació del corpus objecte d'estudi: el lèxic original del *Curial e Güelfa* (edició de Marina Gustà de 1979), la traducció castellana de Pere Gimferrer de 1982, i la traducció anglesa de Pamela Waley (1982).
2. Digitalització del text original i de les traduccions castellana i anglesa (*OmniPage Limited Edition* i *Adobe Photoshop 8 CS*).
3. Validació de correcció i fidelitat de la digitalització.
4. Obtenció del llistat de mots i concordances de cadascuna de les traduccions corresponents (*Oxford Concordance Program* i el *Data Base Testuale* de la Universitat di Pisa; *MetaConcor*). Amb el *Oxford Concordance Program* i el *Data*

Base Testuale hem establert les concordances i els reculls lèxics. Atés que el corpus, tant d'originals com de concordances i reculls lèxics, és molt nombrós i a fi de facilitar-ne les cerques i de fer-ne senzilla i productiva l'explotació de les dades a estudiosos de tots els camps, hem aplicat el nou programa *MetaConcor*¹. *MetaConcor* permet la navegació en contextos de *multicorpora*, és a dir, pel que fa al nostre cas, navegar a través d'un nombre *n* de concordances i de textos originals (i reculls lèxics) i fer-hi un nombre *n* de cerques i preguntes, no només d'unitats lèxiques simples, sinó també d'estructures seqüencials d'un nombre *n* de components (locucions, col·locacions, solidaritats léxicosemàntiques, etc.).

5. Acarament contrastiu del lèxic original i el de la traducció anglesa i castellana.
6. Edició interlineal o xarxa relacional de concordances.

ANTECEDENTS I ESTAT ACTUAL DEL TEMA

Com a punt de referència de la nostra investigació comptem amb diverses aportacions precedents, que podem classificar en tres camps que considerem fonamentals:

1. **Quant al *Curial e Güelfa***, disposem de la recerca de Rubió i Lluch (1901), que va culminar amb la primera edició d'aquesta novel·la, descoberta en 1876 per Manuel Milà i Fontanals a la Biblioteca Nacional de Madrid. Així mateix, és molt important la recerca de Miquel i Planas (1932), que també es va materialitzar en una altra edició d'aquesta obra.
2. **Pel que fa a la traducció de clàssics catalans medievals**, podem remarcar l'acarament exhaustiu del *Tirant* respecte a les traduccions de què va ser objecte entre els segles XVI i XX, de Vicent Martines (1997), i les traduccions del *Curial e*

¹ *MetaConcor* és un programa creat al si del Projecte Institucional de Recerca de la Universitat d'Alacant "IVITRA" pel Prof. Vicent Martines i l'empresa d'enginyeria informàtica i telecomunicacions Kiobus Ingenieros (Novelda).

Güelfa al castellà de Marquina (1920) i Gimferrer (1982). A més a més, podem destacar també, des d'una perspectiva més general, l'obra de Curt Wittlin (1995).

3. Quant al processament informàtic de clàssics catalans medievals disposem de diversos precedents:

- a) El lèxic d'Ausiàs March compta amb les aportacions de D.A. Buttler (1981), Hauf (1983) i amb la concordança i lematització realitzada per R. Alemany, V. Martines i H. Gonsàlvez i Escolano, a més de l'estudi realitzat per V. Martines en la seua tesi *Les traduccions de les poesies d'Ausiàs March a l'anglés. Eines per a l'estudi del llenguatge poètic d'Ausiàs March* [...].
- b) El *Tirant lo Blanch* compta amb diverses iniciatives orientades a l'estudi del seu lèxic, com la tesi presentada en 1995 per Joan Perera (Universitat de Barcelona), *Tirant lo Blanch, edició crítica*, i la tesi doctoral que Maria Brossa va presentar a la Universitat de Barcelona el 1988, *Lematització semiautomatitzada i regularització gràfica del "Tirant lo Blanch"*.
- c) Quant al *Curial e Güelfa*, R. Alemany i Ll. Martín han realitzat recentment la concordança i lematització del lèxic de l'obra, a partir del text establert per Antoni Ferrando.
- d) Quant a l'*Espill* de Jaume Roig tenim una concordança recent que forma part de *l'Arxiu Informatitzat de Textos Catalans Medievals* que desenvolupa el Seminari de Filologia i Informàtica de la Universitat Autònoma de Barcelona, i la lematització completa establerta per V. Martines en el transcurs del desplegament d'una beca del Pla EVA de la Generalitat Valenciana.
- e) Curt Wittlin ha realitzat una concordança completa de l'obra de Joan Roís de Corella, encara inèdita, per a les publicacions en microforma de *l'Arxiu Informatitzat de Textos Catalans Medievals* de la Universitat de Barcelona.

ESTRUCTURA DEL TREBALL

Amb la finalitat d'aconseguir els objectius abans esmentats i tenint en compte els precedents existents, aquesta investigació té dos parts fonamentals: una teòrica que establirà l'estat de la qüestió pel que fa a les investigacions relacionades amb el *Curial e Güelfa* i les principals tendències en la traducció de textos antics, i una part pràctica que pretén aportar un veritable corpus o banc de dades lingüístiques multilingües subministrades per un text medieval, el *Curial e Güelfa*, i dos de les seues traduccions contemporànies al castellà (Pere Gimferrer) i a l'anglés (Pamela Waley). Aquesta part pràctica està formada pel llistat de mots català-castellà-anglés, les concordances del text original i de cadascuna de les traduccions i l'edició interlineal o xarxa relacional de concordances, i acarament contrastiu del lèxic original i el de la traducció anglesa i castellana

CURIAL E GÜELFA DINS EL CONTEXT DE LA LITERATURA CATALANA MEDIEVAL

Els historiadors consideren el segle xv, segle en què es va redactar la novel·la cavalleresca *Curial e Güelfa*, un segle de crisi socioeconòmica, que en els territoris de la Corona d'Aragó va afectar, principalment, a Catalunya. Al contrari, els territoris del regne de València van experimentar un gran desenvolupament en tots els àmbits i en ells es va viure una extraordinària època d'esplendor i d'auge literari que es va consolidar amb la presència d'autors com Jaume Roig (1410-1478), autor de l'obra el *Spill o Llibre de les dones*; sor Isabel de Villena (1430-1490), que va escriure la *Vita Christi*, obra en què les dones exerceixen un paper rellevant a través de la seua relació amb Déu; Joan Roís de Corella (1433-1497), escriptor amb

què la prosa de tipus humanista aconseguix el seu punt més àlgid i autor de la *Història de Jason e Medea*; o l'insigne poeta Ausiàs March (ESPADALER: 1989: 61-66).

Durant els segles XII, XIII i XIV el món de la cavalleria i la literatura cavalleresca ha estat estretament relacionat amb la Corona d'Aragó, perquè els seus monarques han estat molt interessats per l'esperit, els fets i els ideals dels cavallers, ideals que sovint encarnaven i sobre els quals alguns reis, com el rei Pere *el Cerimoniós*, teoritzaven (MARTINES, 1994: 347). Per aquest motiu no és d'estranyar que el segle XV es tanque amb dues novel·les singulars, escrites entre 1456 i 1468, basades en el món de la cavalleria: *Curial e Güelfa*, d'autor anònim, i *Tirant lo Blanch*, de Joanot Martorell.

Les novel·les cavalleresques apareixen en una època en què l'esperit cavalleresc i els cavallers són freqüents en la vida real. Encara que la reial cavalleria del segle XV no s'assembla a la dels segles anteriors, és innegable que contemplava amb nostàlgia els ideals i la vivor que l'havien caracteritzat i que havien quedat reflectits pels escriptors de l'època. Els cavallers van pel món buscant aventures, lluitant contra els seus enemics i participant en tot tipus de justes, tornejos i passos d'armes per a defensar els seus ideals. Aquests cavallers eren objecte de sobirana admiració en aquella època, motiu pel qual, els novel·listes del segle XV escriuen obres de ficció, basant-se en les cròniques o altres documents històrics, en les que procuren que els seus personatges s'assemblen a aquests cavallers reals (RIQUER, 1964: 579-580).

El *Tirant lo Blanch* i el *Curial e Güelfa* no s'assemblen en res a les novel·les artúriques i als llibres de cavalleries castellans, perquè els herois són cavallers sense virtuts i capacitats anormals, les accions dels quals, guiades per la versemblança, evolucionaran de manera lògica i sense la intervenció de prodigis misteriosos o inexplicables, i transcorreran sempre en llocs reals i coneguts. El seu marc referencial és la realitat i es manifesta clarament la voluntat de l'autor d'aproximar-se de forma veraç al segle XV, perquè apareixen noms reals de personatges històrics d'aquella època i de l'època en què se situa la novel·la. (FERRANDO, 1997: 329-337).

Les novel·les cavalleresques tenen una àmplia difusió, deguda, en certa manera, a què la prosa cavalleresca que les caracteritza no utilitza una llengua excessivament retòrica i que en ella ocupa un lloc de vital importància el llenguatge col·loquial. No sols tenen lloc en aquestes

obres fets reals i apareixen personatges totalment verços, sinó que també són freqüents les expressions col·loquials (*ser un valent home, badar, fer una novitat, mentir per la gola*), una sintaxi senzilla, els llatinismes i les expressions cultes (CARBONELL, ESPADALER, LLOVET & TAYADELLA, 1979: 144-146).

APROXIMACIÓ GENERAL A LA NOVEL·LA CURIAL E GÜELFA

Aquesta obra d'autor anònim va ser descoberta en 1876 per Manuel Milà i Fontanals i es conserva a la Biblioteca Nacional de Madrid (signatura 9.750). La novel·la està dividida en tres llibres, precedits cadascun d'ells per un pròleg que avança o justifica les aventures i desventures a què es van a veure sotmesos els seus protagonistes. L'any 1901 es va publicar la primera edició a càrrec d'Antoni Rubió i Lluch, el qual li va posar com a títol els noms dels seus protagonistes.

Desconeixem les circumstàncies en què va ser escrit el *Curial e Güelfa*, ja que en l'únic manuscrit que es conserva no figura ni el títol de l'obra, ni el nom del seu autor, ni la data de la seua redacció, la qual cosa ha donat lloc a nombroses interpretacions que comentarem més avant. S'ha arribat fins i tot a dir que el *Curial* és una falsificació, que no és una novel·la escrita en el segle XV, sinó a finals del segle XIX. L'historiador Jaume RIERA I SANS (1993: 479-489) va sostenir en el *IX Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes* celebrat a Alacant en 1991 que en aquesta obra es donen certes anomalies i anacronismes que resulten, en certa manera, sospitosos i que fan pensar que poguera ser una falsificació feta per Milà i Fontanals a finals del segle XIX. Aquestes sospites van ser refutades per la major part de medievalistes i paleògrafs. Entre altres, Josep MASSOT I MUNTANER (Abadia de Montserrat. Membre de la secció historicoarqueològica de l'Institut d'Estudis Catalans) i Anscari MUNDÓ (Biblioteca de Catalunya) van rebatre aquestes afirmacions en sengles articles publicats respectivament en les revistes *Serra d'Or* i *Avui* (MASSOT I MUNTANER, 1993; MUNDÓ, 1991, *apud* MARTINES, 1999).

RIQUER (1964: 626) defineix aquesta obra com una “novel·la cavalleresca”, però també arreplega les afirmacions d'alguns investigadors que afirmen que en el *Curial e Güelfa* conflueixen tant elements cavallerescos com característiques de la novel·la sentimental. S'ha de tenir en compte que en el pròleg del primer llibre, l'autor explicita que procedirà a contar els amors de Curial i Güelfa, i avança que aquesta relació amorosa estarà sotmesa a les vel·leïtats de la Fortuna. No obstant això, són els fets d'armes els que, al llarg de la història, crearan les situacions que originaran els conflictes sentimentals. Aquest és un tema que ha suscitat certa controvèrsia, però és indubtable que l'aspecte que predomina per damunt dels altres és el tema de la cavalleria, encara que no s'ha d'oblidar que és la relació amorosa de Curial i Güelfa la que dóna cohesió a la novel·la. Antoni RUBIÓ I LLUCH (1901) deia en el pròleg a la seua edició del *Curial e Güelfa* que aquesta història conjugava elements de “*la novel·la d'aventures, la cavalleresca, la sentimental i fins la moresca en alguns episodis*”, idea que reafirmava Ramon ARAMON I SERRA (1930: 9) en el pròleg a la seua edició de la mateixa obra.

L'obra *Curial e Güelfa* ha arribat fins als nostres dies, com hem dit abans, com una obra anònima, encara que el seu autor ha deixat en ella alguns trets personals, com són la seua cultura literària, el seu coneixement d'altres països o algunes vivències personals. El propi autor afirma que ja no és jove quan escriu l'obra, perquè li falten forces per a continuar escrivint i se sent molt afectat pel desenvolupament de les aventures dels protagonistes.

L'autoria del *Curial e Güelfa* és un dels majors enigmes que es planteja la literatura catalana medieval. Els especialistes no es posen d'acord sobre la procedència geogràfica del seu autor, però cap d'ells dubta que pertanguera al domini lingüístic català, que fóra un fervent partidari de la Corona d'Aragó, ja que constantment lloa el rei Pere *el Gran* i els seus cavallers, i que fóra una persona culta que estava al corrent de la novetats literàries de l'època. Alguns investigadors (A. Rubió i Lluch, R. Aramon i Serra) situen l'autor de la novel·la al Principat de Catalunya; altres creuen que era de Barcelona i que era un individu relacionat amb la ciutat de Monferrat (M. de Riquer); altres (A. Espadaler) el relacionen amb el món dels mercaders, Pamela Waley el considera una persona relacionada amb cercles

borgonyons, Júlia Butinyà planteja que l'autor del *Curial* siga mossén Luís Gras, autor de la traducció de la *Mort Artu* francesa, la *Tragèdia de Lançalot*, i altres (G. Colon, J. Coromines, A. Ferrando, Josep Giner, Joan Veny) opinen que era un autor valencià per algunes de les característiques lingüístiques que presenta el text. L'única cosa certa, i que aquesta polèmica demostra, és que la llengua catalana del segle xv presentava una gran uniformitat en tot el territori i per tant resulta complicat establir la procedència de l'obra (CARBONELL, ESPADALER, LLOVET & TAYADELLA, 1979: 144; VENDRELL, 1993: 15).

Una de les altres incògnites que planteja el *Curial* es la data de la seua redacció, però els esdeveniments que es narren en aquesta novel·la, alguns dels quals estan basats en fets històrics reals, permeten als experts establir, de manera aproximada, la data en què va ser redactada l'obra. No tots els investigadors coincideixen en el mateix període, però en el que sí que estan d'acord tots és que aquesta novel·la va ser escrita a mitjan segle xv, potser entre 1435 i 1462.

L'època en què s'ambienta la novel·la no coincideix amb l'època en què aquesta es va redactar. L'anònim escriptor situa els esdeveniments de la novel·la en una època llunyana, però molt concreta, del moment en què escrivia. Si tenim en compte alguns dels fets històrics que es narren, es pot dir que l'acció del *Curial e Güelfa* es desenvolupa en l'època del rei Pere *el Gran*, entre l'any 1276, que és quan el rei Pere hereta els territoris de la Corona d'Aragó, i l'any 1283, quan té lloc el desafiament de Bordeus entre aquest monarca i Carles d'Anjou per la conquesta de Sicília. No obstant això, altres fets desmenteixen aquesta precisió, ja que hi ha una certa confusió cronològica. Quan *Curial* arriba a Sicília, ens conta que allí regna el rei Corradí de Sicília, que va morir el 1268. Per tant, és impossible que coincidiren en el temps el rei Pere *el Gran* i el rei Corradí (RIQUER, 1964: 612).

En aquesta novel·la apareixen molts personatges, alguns dels quals es troben diverses vegades al llarg dels tres llibres, però els principals, *Curial e Güelfa*, són els que donen sentit als esdeveniments que ocorren en la novel·la. Com diu CORTÉS I CAÑAGUERAL (1993: 414), *Curial* és l'únic heroi de la novel·la cavalleresca catalana que naix sobre el text. La primera informació que es proporciona al lector en la novel·la són els orígens i la bellesa de *Curial*, i

com les seues ànsies de prosperar li van fer fugir de la casa dels seus pares i anar al palau del marquès de Monferrat. Per la seua banda, Gloria SABATÉ (2000: 1) afirma que aquest origen determinarà la trajectòria del nostre protagonista, el seu comportament i, el més important, configurarà un nou tipus d'heroi, que no sols es preocupa per cultivar l'art de les armes, sinó que també empra el seu temps en adquirir una important formació cultural. La novetat que presenta la bellesa de Curial és que aquesta no prové de la noblesa de sang, sinó que és un reflex de les seues virtuts morals i intel·lectuals.

A partir del segle XIV la noblesa ja no és un grup tancat, sinó que es pot accedir de diverses maneres, com per matrimoni, per ser armat cavaller, per l'adquisició de béns importants, etc. De fet, la cavalleria, estretament vinculada a la noblesa, es converteix en un camí per a millorar socialment i per a aconseguir privilegis, honors i fama (SABATÉ, 2000: 2). Aquest camí d'ascensió social condueix a Curial a dur a terme tot tipus de manifestacions cavalleresques, mitjançant les quals aconseguix prestigi i reconeixement social.

Güelfa, germana del marquès de Monferrat i de la qual es diu que és una de les donzelles més belles d'Itàlia, es queda enamorada de Curial i decideix proporcionar-li les riqueses i els béns necessaris perquè es convertisca en un bon cavaller i ascendisca de classe social. En aquesta relació amorosa que s'estableix, com indica SABATÉ (2000: 3), la dama és el personatge actiu que imposarà a Curial les condicions de la seua relació i que controlarà el cavaller gràcies a la seua situació privilegiada de poder i a la seua posició econòmica.

Entre altres aspectes, es pot dir que la vàlua lingüística del *Curial* és incommensurable. Alfons PAR (1928: 9), autor d'un important estudi sobre la llengua del *Curial e Güelfa*, va afirmar que aquesta és una obra de gran valor lingüístic, a la que va arribar fins i tot a considerar “l'obra qui s'acosta més a lo que sembla anava a ésser l'ortografia normal catalana, cosa comprensible, si's fa esment en la època en que fou escrita y en lo aciensat que mostra ésser son autor”. De l'estudi de PAR (1928: 76-81) es desprén que aquesta obra es caracteritza per una uniformitat ortogràfica i lingüística clarament excepcional i quasi perfecta. Per aquest motiu, segons la seua opinió, la novel·la *Curial e Güelfa* té l'honor de ser “lo darrer clàssich català”. Efectivament, i així ho reconeix FERRANDO (1980: 101), no hi ha dubte que a

aquesta obra se li pot atribuir una excepcional coherència i unitat lingüística, tant a nivell ortogràfic com a lèxic o morfosintàctic.

Aquesta vàlua lingüística es un factor important a l'hora de realitzar el treball que en aquest escrit presentem, ja que considerem que l'anàlisi del lèxic del *Curial e Güelfa* contrastat amb el lèxic de dos de les seues traduccions, una al castellà de Pere Gimferrer i una altra a l'anglés de Pamela Waley, ofereix un estudi poliglota i, per tant, un coneixement més sòlid i fonamentat de la història de la llengua catalana que pot resultar molt interessant i útil per a futures investigacions.

Actualment hi ha tres edicions crítiques publicades en llengua catalana de la novel·la *Curial e Güelfa* (la de Antoni Rubio i Lluch de 1901, la de Ramon Miquel i Planas de 1932, i la de Ramon Aramon i Serra de 1930-1933). Aquesta novel·la també ha estat objecte de diverses traduccions, tres d'elles al castellà (una realitzada per Rafael Marquina en 1920, altra realitzada per Pere Gimferrer en 1982, i una tercera realitzada per Júlia Butinyà en 2003), una a l'anglés publicada per Pamela Waley en 1982, i una altra realitzada per Bob de Nijs al neerlandés i publicada en Amsterdam en 1996.

TRADUCCIÓ DE TEXTOS ANTICS: LA LITERATURA MEDIEVAL

La traducció és una disciplina que ha preocupat a gran diversitat d'estudiosos al llarg dels segles. En els nostres dies l'interés per aquesta problemàtica és encara major i s'han donat nombrosos acostaments a aquesta àrea d'estudi des de diferents punts de vista. Traduir no és tasca fàcil i és evident que no hi ha un únic mètode traductològic vàlid, ja que les circumstàncies que rodegen aquest procés (geogràfiques, temporals, sociolingüístiques, culturals, etc.) condicionen d'una manera decisiva tant el procés de traducció com el resultat i la recepció d'aquest.

Centrant-nos en l'àmbit de la literatura, i concretament, en la literatura clàssica i medieval, una obra literària no és un producte aïllat i inconnex, sinó que pertany a un moment històric i cultural determinat que la condiona i que pot ser diferent del de la seua

traducció. Per tant, la tasca del traductor va més enllà d'un simple exercici de lingüística aplicada, és una labor cultural que intentarà posar en contacte dues circumstàncies històriques i socials distintes perquè així l'obra literària arribi a un públic diferent del de l'obra original (ALVAR, 1999: 136). Traduir textos antics implica una dificultat afegida a les múltiples que porta amb si la traducció d'un text literari, ja que, a causa de l'allunyament cronològic, el traductor s'enfrontarà a la reconstrucció no sols dels codis lingüístics, sinó també d'uns codis culturals pràcticament desconeguts per al lector actual (FIDALGO, 1999: 51-52).

En les últimes dècades, els estudis literaris medievals han experimentat un important auge que ha derivat en la realització de nombrosos treballs i investigacions sobre els textos medievals. En l'àmbit de la traducció moderna de la literatura medieval s'ha conferit especial importància als textos romànics, la qual cosa ha facilitat l'accés dels lectors interessats en aquest tema a un passat literari que fins al moment havia romàs, en certa manera, ocult. En l'actualitat la distància temporal i cultural d'aquests textos atrau l'interés de nombrosos traductors, que s'enfronten a l'àrdua tasca de traslladar als nostres dies una cultura, una manera de veure i de sentir el món totalment diferent.

La llengua de l'Edat Mitjana és també un reflex de la seua cultura, del seu mode de veure i sentir el món i, per tant, el traductor no sols intentarà traslladar les paraules de l'original, sinó també captar i transmetre l'ambient històric, cultural i social del text per a així poder oferir als lectors “una lectura comprensible i fidel a la intenció de l'autor” (RIQUER, 1999: 103). Com explica Vicent MARTINES (2003: 65-67), el text literari no conté només una història, sinó també l'experiència i la imatge del món que vol transmetre l'autor. Aquesta experiència es veu reflectida en la càrrega semàntica del lèxic que l'autor emprà en la seua obra, l'anàlisi i l'estudi de la qual pot ser útil des del punt de vista de la semàntica i la lexicologia. Per tant, la traducció literària va més enllà de la simple transferència d'informació lingüística i estilística (MARTINES, 2002: 456). Naturalment, mai es pot reproduir en l'obra traduïda totes les característiques de l'original, però típicament el traductor literari de textos medievals procurarà respectar al màxim l'originalitat, l'ambigüitat, el to i tots els

trets distintius del text que està traduït, perquè només així reflectirà la traducció, de la manera més aproximada possible, el sentit de l'original.

CORPUS UTILITZAT PER A L'ANÀLISI

En les últimes dècades, s'han realitzat en l'àmbit de la literatura medieval europea nombrosos treballs, investigacions i traduccions de textos medievals. En l'actualitat la distància temporal i cultural d'aquests textos atrau l'interés de nombrosos traductors, que s'enfronten a l'àrdua tasca de traslladar als nostres dies una cultura, una manera de veure i de sentir el món totalment diferent.

No obstant això, una de les principals dificultats a què s'enfronta tot traductor d'obres medievals se centra en la llengua de l'original. La llengua evoluciona i les paraules adquireixen o perden connotacions i matisos que poden resultar rellevants per a la comprensió del text. Moltes paraules que apareixen en el text no signifiquen el mateix en l'actualitat que en el moment en què es va escriure l'obra, perquè “cap forma semàntica és atemporal i el seu significat està incrustat en un temps històric específic” (RUBIO TOVAR, 1999: 51).

Com hem dit ja anteriorment, la novel·la cavalleresca *Curial e Güelfa* no ha gaudit per part de la crítica, fins ara, d'una atenció equiparable a la d'altres clàssics valencians de l'època. Per aquest motiu hem considerat que resultaria molt interessant analitzar la llengua d'aquest clàssic medieval i comprovar com el seu llenguatge havia estat traduït a altres llengües com el castellà i l'anglés.

Entre les diverses traduccions castellanques que hi ha (1920 de Rafael Marquina, 1982 de Pere Gimferrer, i 2003 de Júlia Butinyà) hem decidit utilitzar la de 1982 de Pere Gimferrer, ja que té una coincidència en el temps amb l'única traducció anglesa existent fins ara, la realitzada per Pamela Waley, que també va ser publicada el 1982. A més a més, els dos traductors manifesten en els seus respectius pròlegs que tenen en compte les aportacions

d'altres estudiosos a l'hora d'analitzar el significat dels fragments més complicats, però sempre amb la intenció de ser el més fidel possible al text original.

Quant a l'edició del text original, hem utilitzat l'edició realitzada per Marina Gustà en 1979 i publicada per Edicions 62-La Caixa (també utilitzada per citar fragments del text original en aquest treball). Aquesta edició segueix el manuscrit de la Biblioteca Nacional de Madrid a través de les tres edicions crítiques mencionades en un apartat anterior d'aquest treball. D'acord amb les característiques de la col·lecció en la qual està inclosa, aquesta edició modernitza mínimament l'ortografia per tal de facilitar la lectura al seus lectors, però sempre prenent en consideració les característiques lingüístiques de l'obra, que es fonamenten en una gran homogeneïtat.

LLISTAT DE MOTS: CATALÀ-CASTELLÀ-ANGLÉS

Amb la finalitat d'obtenir el llistat de mots, hem aplicat els programes *Oxford Concordance Program*, *Data Base Testuale* i *MetaConcor* als respectius textos digitalitzats de la traducció castellana i anglesa del *Curial e Güelfa*, així com al text original. El resultat ha estat un llistat de tots els mots de cada text junt amb el nombre de vegades que apareix cadascun en el text.

A continuació presentem una mostra de la graella que es pot consultar de manera completa en el treball en format paper i en el arxiu corresponent dins el CD que adjuntem al treball. En el CD podem trobar dins la carpeta "Llistat de mots" tres arxius individuals titulats respectivament "TO-Llistat de mots", "Cast-Llistat de mots", "Anglès-Llistat de mots". En aquestos documents podem trobar no sols tots els mots que apareixen en els textos, igual que en la graella, sinó també el nombre de vegades que apareix cadascun d'ells al llarg del text.

Llistat de mots	Llistat de mots	Llistat de mots
<i>Curial e Güelfa</i> – text original	<i>Curial e Güelfa</i> – traducció castellana	<i>Curial e Güelfa</i> – traducció anglesa

Aà	Áb	Abandoning
Ab	Aba	Abas
Àb	Abad	Abashed
Abadessa	Abadesa	Abate
Abadia	Abadía	Abated
Abaix	Abajado	Abbess
Abaixat	Abájense	Abbey
Abaixen	Abajo	Abbot
Abanci	Abandone	Abdilbar
Abans	Abandono	Abdullah
Abat	Abante	Abhor
Abaté	Abatida	Abhorred
Abateren	Abatidas	Abhorrence
Abatiment	Abatido	Abhorrent
Abatre	Abatidos	Ability
Abatuda	Abatieron	Ablaut
Abatut	Abatimiento	Able
Abatuts	Abatió	Aboard
Abdo	Abatir	Abominable
Abdós	Abcía	Abominations
Abdosos	Abdalá	About
Abdues	Abdilbar	Above
Abf	Abe	Abroad
Abilla	Aberturas	Absence
Abillada	Abhp	Absent
Abillament	Abía	Absolutely
Abillar	Abierta	Absorb
Abillat	Abiertamente	Abstinence
Abillats	Abiertas	Abundance
Ablanir	Abierto	Abundant
Abominable	Abiertos	Abundantly
Abominacions	Abilio	Abuse
Abraça	Ablan	Accept

CONCORDANCES

Amb la finalitat d'obtenir les concordances, hem aplicat els programes *Oxford Concordance Program*, *Data Base Testuale* i *MetaConcor* a les edicions digitalitzades del text

original i dels respectius textos de la traducció castellana i anglesa del *Curial e Güelfa*. D'aquesta manera, hem obtingut un llistat on podem veure en context les paraules que apareixen en cada text del *Curial e Güelfa*. Aquest servei de concordances va dirigit a tota persona interessada en la literatura i en les lletres, especialment, a estudiants i investigadors d'aquestes especialitats, ja que permet buscar les paraules en context, cosa que resulta molt útil a l'hora d'analitzar l'ús que fa l'anònim autor del *Curial e Güelfa* de certs termes dins l'obra i com els seus traductors han traslladat aquestos termes a les seues respectives llengües.

La recerca de concordances està pensada per a fer-se de manera digital, perquè, a causa de la magnitud del corpus que ens ocupa, els resultats que s'obtenen són molt nombrosos i fer la recerca en format paper pot resultar una tasca àrdua i complicada. Concretament, el total de les concordances del text original ocupa 2.082 pàg, les de la traducció castellana de Pere Gimferrer, 2.069 pàg., i les de la traducció anglesa de Pamela Waley, 2.061 pàg. Per tant, incorporem a aquest resum una mostra de les concordances de cadascun dels textos.

CONCORDANCES: Text original del *Curial e Güelfa*

A

<2, 2> sollicituds e les congoixes A aquells qui es treballen en am
<2, 6> que hage amenada la sua causa A gloriosa fi. E si ab dret juí
<2, 13> o us vull recitar quant costà A un gentil cavaller e a una nob
<2, 13> costà a un gentil cavaller e A una noble dona l'amar-se l'un
<2, 14> na noble dona l'amar-se l'un A l'altre, e com ab gran treball
<2, 19> d'aquells béns que als hòmens A ús comun la fortuna comana, c
<3, 5> la qual per la gran amor que A son fill havia no el denyava
<3, 11> lguna deseixida, pobrement e A peu li fugí. E anà-se'n a casa
<3, 11> t e a peu li fugí. E anà-se'n A casa del marquès de Monferrat
<3, 28> per què respòs tantost: – E A mi plau que meu nies. E, regir
<3, 33> cà: – E tu seràs meu puis que A mi test donat, e ho series enc
<3, 34> onat, e ho series encara que A altre donat te fosses. E, dema
<3, 36> tantost lo féu vestir e metre A punt, e, dins la sua cambra,
<3, 66> s los metges lo pronusticaren A mort; per què féu son testame
<3, 70> d'aquell o d'aquells en qui A ella plauria pervengués; e aix
<3, 70> així ell vivint ho féu jurar A sos vassalls, e passà d'aques
<3, 73> loc a la llonguesa del temps, A menys plànyer començà. Per què
<3, 75> d'algun sinistre, la començà A sol·licitar ab lleves que li p
<3, 79> ent se mès en camí e se n'anà A Monferrat, a una ciutat apell
<3, 79> camí e se n'anà a Monferrat, A una ciutat apellada Alva, on
<3, 82> estafa. E sovén la feia venir A menjar ab ell, o ell e l'Andr
<3, 83> o ell e l'Andrea se n'anaven A menjar ab ella. E així estigu
<4, 6> anava així favorit, ornat, ne A punt, com feia d'abans que l'
<4, 19> curava de donar-li marit, ne A ella paria cosa honesta deman

<4, 24> t, e que ja havia esdevengut A més de mil altres; e posat que
 <4, 28> n frare. E, no havent esguard A claredat de sang ne a multitu
 <4, 29> sguard a claredat de sang ne A multitud de riqueses, entre eI
 <4, 33> , e d'aquí avant començà-se A acostar, e cridava'l sovent e
 <4, 41> de casa del marquès, venc-los A memòria Curial, lo qual Melchi
 <4, 46> , pres càrrec d'ajudar-la e, A despit de la pobretat, fer-lo
 <4, 47> it Melchior que el se'n menys A casa sua e que, no descobrint
 <4, 59> ne tals parents que m'ajuden A dependre ço que Déus m'ha don
 <4, 61> da, e io veent-ho, aprofiten A algun, comunicar-te de present
 <4, 64> yor. E, no lleixant respondre A Grial, prenent-lo per la mà lo
 <4, 67> partida de mos béns; pren-ne A ton plaer tant com te serà vi
 <4, 68> vijares que hages mester per A metre't en bon estat, e no pe
 <4, 71> a, ans tots temps serà presta A ta ordinació, e no en pendrà
 <4, 74> aduar e muntar per escala poc A Poc. Lo jove, torbat ultra me
 <4, 79> rtar ne pogué, e, comanant-lo A Déu, lo llicencià. Curial, tot
 <4, 81> va la porta per on se n anàs, A la sua posada tomà e començà a
 <4, 81> la sua posada tomà e començà A metre en obra ço que 27 per lo
 <5, 4> mateix en virtut, e, lleixada A un depart l'altra manera que
 <5, 8> n e-totes altres apteses'que A noble jove e valerós se pertan
 <5, 15> lo s'acostava e el confortava A devenir millor e major, conta
 <5, 17> vegades de pobre estat vénen A ésser grans hòmens, e que a a
 <5, 18> a ésser grans hòmens, e que A açò los ha amenar lo viure vir
 <5, 19> de cascú, majorment d'aquell A qui Déus fa gràcia que pobret
 <5, 22> ns ab Curial e el confortava A ben obrar, donant-li tots dies
 <5, 34> s malmet e dóna los seus béns A aquell tacany de Curial, lo q
 <5, 36> ma. E si en aquests principis A açò no és ocorregut, aquesta
 <5, 44> quès sacostava molt Curial, e A ell comunicava tots sos consel
 <5, 50> n avisava . E així deia ella A Melchior que es dubtava que aq
 <5, 59> la la cuidava vençre e venir A fi de son desig. E estant imag
 <5, 66> la següent forma li parlà: -;A cativa, io! ;E com és mal esme
 <5, 73> oca? iA, vergonya, vine, vine A mi e fuig d'aquest insensat qu
 <5, 77> ren-se ala taula e començaren A menjar. Mas la dona, pensant
 <5, 81> D'altra part començà Curial A pensar molt en les paraules qu
 <5, 89> namorats ocupàvan aquell A lloc, e com la finestra se tan

CONCORDANCES: Traducció castellana del *Curial e Güelfa*

A

<3, 6> uno que haya llevado su causa A glorioso fin. Y si con recto
 <3, 13> quiero relatar cuánto costó A un gentil caballero y a una no
 <3, 13> costó a un gentil caballero y A una noble dama amarse el uno a
 <3, 19> es que de aquellos bienes que A los hombres para uso común la
 <4, 5> madre vivian tan contentos , A fuer de quienes mucho lo habia
 <4, 7> drian estar. Y aquel doncel, A los pocos anos de su nacimient
 <4, 9> jer, que por el gran amor quc A su hijo tenia no le dejaba se
 <4, 14> a alguna salida, pobremente y A pie huyó de ella. Y fuese a
 <4, 15> a pie huyó de ella. Y fuese A casa del marques de Monferrato
 <4, 21> y nobles y atento les miraba A la cara esperando si alguno d
 <4, 22> blaba; por to que el marques, A salir de misa, bath-inclose a
 <4, 28> que mio seas-. Y, volviendose A los suyos, dijo: -Por mi fe, n
 <4, 30> lico: -Y lo seras puesto que A mi te has dado, y lo serias au
 <4, 30> has dado, y lo serias aunque A otro te hubieses dado-. Y, pr
 <4, 38> rbio de la corte habia venido A ser que cuando alguna grandis
 <4, 49> ue fuese muchacha, que apenas A los trece arms llegaba, se en
 <4, 51> le, de muy buena gang le dada A Andrea por esposa, si el a Gi
 <4, 52> a a Andrea por esposa, si el A Güelfa queria darle. Lo cual,
 <4, 53> e el señor de Milan, mandando A Andrea, recibio a Gielfa con
 <4, 53> n, mandando a Andrea, recibio A Gielfa con muy grande placer

<5, 5> aquel o de aquellos en quien A ella le pluguiese que recayer
 <5, 6> , en vida suya, lo hizo jurar A sus vasallos, y dejó este mun
 <5, 8> r al curso del tiempo, empezó A dolerse menos. Por lo que su h
 <5, 10> ndo algún percance, le empezó A solicitar con cartas que le p
 <5, 11> artas que le pluguiese volver A Monferrato, a una ciudad llama
 <5, 11> luguiese volver a Monferrato, A una ciudad llamada Alba', don
 <5, 14> palacio para su vivienda. Y A menudo la hacía venir a comer
 <5, 14> da. Y a menudo la hacía venir A comer con él, o él y Andrea i
 <5, 15> r con él, o él y Andrea iban A comer con ella. Y así estuvier
 <5, 23> andaba favorecido, ornado ni A punto como lo hacía antes de q
 <5, 36> que joven y lozana era, y A la cual nada faltaba, sino un
 <5, 39> cuidaba de darle marido, ni A ella le parecía cosa honesta p
 <5, 40> írselo, no pudiendo resistir A los naturales apetitos de la c
 <5, 42> tura ella amaba secretamente A algún valeroso joven, si nadie
 <5, 43> idad, y que ya había ocurrido A más de mil mujeres más; y pue
 <5, 46> era ella. Y así dio licencia A sus ojos para que mirasen bie
 <5, 47> s ojos para que mirasen bien A todos los que vivían en casa d
 <5, 52> erle, y en lo sucesivo empezó A acercársele y a menudo le lla
 <5, 52> cesivo empezó a acercársele y A menudo le llamaba y hablaba c
 <5, 53> llamaba y hablaba con él muy A su sabor". Tenía esta noble mu
 <6, 2> de Pando. Güelfa quería mucho A este Melchor y le confiaba y
 <6, 5> e casa del marqués , les vino A las mientes Curial, al cual Me
 <6, 9> Güelfa tener compasión, tomó A su cargo ayudarle, y, pese a s
 <6, 9> a su cargo ayudarle, y, pese A su pobreza, hacerle hombre. Y
 <6, 10> erle hombre. Y al punto mandó A Melchor que se lo llevase a su
 <6, 10> ó a Melchor que se lo llevase A su casa y que, sin descubri
 <6, 13> o tenía hijo ni hija, y amaba A Curial poco menos que Güelfa,
 <6, 14> mó por la mano y llevándoselo A su casa de la siguiente forma
 <6, 15> abló: -Curial, yo conocí bien A tu padre, el cual fue gentil h
 <6, 17> hiciste en casa del marqués, A la cual el tiempo no ha suced
 <6, 19> arqués no sólo te ha olvidado A ti, sino también a sí mismo
 <6, 20> olvidado a ti, sino también A sí mismo y a todos los de su c
 <6, 20> , sino también a sí mismo y A todos los de su casa. Y yo, vi
 <6, 21> o, ni parientes que me ayuden A gastar lo que Dios me ha dado
 <6, 23> a, y viéndolo yo, aprovechen A alguien, entregarte ahora mism
 <6, 26> ñor-. Y, sin dejar responder A Curial, tomándole por la mano
 <6, 29> de mis bienes; toma de ella A tu gusto tanto como te parezca
 <6, 32> ino que siempre estará pronta A tu albedrío, y no tomarás hoy
 <6, 35> arse y subir por escala poco A poco-. El joven, turbado sobre
 <6, 36> dad tan grande, no se atrevía A adelantarse ni osaba tomar din
 <6, 38> pudo llevar y, encomendándole A Dios, le dio licencia.
 <6, 41> a con la puerta para volverse A su aposento, regresó y empezó
 <6, 42> su aposento, regresó y empezó A llevar a cabo lo que por el pr
 <6, 42> to, regresó y empezó a llevar A cabo lo que por el prohombre
 <6, 46> almente en virtud , y, dejada A un lado la otra manera que ten
 <6, 49> ó y todas las demás artes que A noble y valeroso joven pert
 <6, 57> s se le acercaba y le animaba A hacerse mejor y mayor, contánd
 <6, 59> veces de pobre estado vienen A ser grandes hombres, y que a
 <6, 60> a ser grandes hombres, y que A eso ha de llevarles el vivir v
 <6, 61> a cual, y mayormente de aquel A quien Dios concede la gracia
 <6, 63> andato de Güelfa, conversaba A diario con Curial y le animaba

CONCORDANCES: Traducció anglesa del *Curial e Güelfa*

A

<1, 4> nd 14-60, and it survives in A single manuscript which was id
 <1, 10> ance, and in particular with A Burgundy, than with Spain and
 <1, 14> sent the deeds and customs of A past time, remote or imaginar

<1, 19> the late thirteenth century, A rivalry that still continued
<1, 33> nd then provided C barns with A wife in the person of one of
<1, 36> novel. History is mixed with A certain amount of fantasy, a n
<1, 36> a certain amount of fantasy, A nd the navel is xi given an ep
<2, 3> is studies, Apollo gives him A laurel crown, St. George gives
<2, 3> l crown, St. George gives him A cross. The author's determine
<2, 4> lay of classical erudition is A sign of his times: the Renais
<2, 6> sures that Curial is not only A valiant warrior but also a le
<2, 7> y a valiant warrior but also A learned man. He is thus an app
<2, 9> ictys and Dares to have given A true account of the siege of
<2, 11> ut it would not have done for A Christian to take the pagan g
<2, 28> against the invading Turks, A reminder that the novel was co
<2, 28> he novel was completed within A few years of the conquest of
<2, 30> and Guelfa is propaganda for A crusade, a cause dear to the
<2, 30> is propaganda for a crusade, A cause dear to the heart of Ph
<2, 32> en Fleece. There is naturally A strong but generally unobtrus
<3, 6> one might well think that of A thousand unfortunates only one
<3, 7> one will bring his cause to A glorious end. If the case that
<3, 9> wish their own loves to take A similar course, yet, knowing t
<3, 13> I wish to relate what it cost A gentle knight and a noble lad
<3, 14> it cost a gentle knight and A noble lady to love one another
<3, 15> ed by many misfortunes, after A long while they achieved the
<3, 17> e reward of their endeavours. A long time ago now, as I have r
<3, 17> ve read, there lived in . . . A gentleman called . . . , better
<3, 20> n, for he was master only of A lowly house. With his wife, a
<3, 20> a lowly house. With his wife, A very beautiful lady named Hon
<3, 26> em for this and so gave them A son, whom they named Curial, a
<3, 26> son, whom they named Curial, A child who from his earliest y
<3, 30> greater pleasure. But within A few years of his birth his fat
<4, 2> But in many poor men there is A noble heart, and so it was wi
<4, 4> his infancy he despised such A life. Seeing that his mother w
<4, 6> tferrat, who at that time was A young man and had only recent
<4, 8> e death of his father. He had A sister, a young girl of tende
<4, 8> his father. He had a sister, A young girl of tender years, c
<4, 10> e Marquis, who was staying in A castle of his called Pontestura
<4, 19> faith, I have never seen such A fine-looking child, nor one t
<4, 26> in his private apartment, as A page of his chamber. Curial gr
<4, 28> d in personal beauty in such A singular fashion that it was u
<4, 29> en anyone wished to indicate A high degree of beauty, to refe
<4, 33> ord of Milan at this time was A young and noble knight who ha
<4, 34> ung and noble knight who had A fair sister called Andrea. Hea
<4, 36> t that time, although she was A young girl and had scarcely r
<4, 54> ot yet passed, however, when A great fever fell upon the Lord
<4, 57> that Guelfa, with or without A husband, should be the Lady o
<4, 69> nd she joined her brother in A town called Alba. She was rece
<4, 78> So the boy who had made such A notable entry into the Marqui
<4, 87> ese sciences, and he was also A good poet, so that as his
<5, 3> and lacked nothing save only A husband, knew herself to be p
<5, 6> her had no thought of finding A husband for her, and she did
<5, 12> are of it, this would not be A shameful thing, and that a tho
<5, 12> be a shameful thing, and that A thousand and more other ladie
<5, 15> dare to gossip about so great A lady as she was. And so she al
<5, 20> ad the means, he would become A very worthy man. So she decid
<5, 24> illingly. This noble lady had A procurator, who received and l
<5, 25> and administered them. He was A very wise man, discreet and e
<5, 32> his opinion, if the youth had A little money he would undoubt
<5, 33> he would undoubtedly become A man of high esteem. Guelfa, pr
<5, 34> k to help him and to make him A man of importance in spite of
<5, 42> father well, Curial, he was A gentleman and a very estimable
<5, 42> rial, he was a gentleman and A very estimable person, and a g
<5, 42> a very estimable person, and A great friend of mine. I witne
<5, 54> im by the hand and led him to A chamber where, opening a grea
<5, 55> to a chamber where, opening A great chest full of Guelfa's t

<5, 57> you need to equip yourself as A young gentleman, and do not t

EDICIÓ INTERLINEAL I ACARAMENT CONTRASTIU DEL *CURIAL* *E GÜELFA*

L'edició interlineal del *Curial e Güelfa* s'ha obtingut a partir de l'aplicació del programa *MetaConcor* a la versió digitalitzada del text original, la traducció castellana i la traducció anglesa. L'edició interlineal ens permet acarar de manera contrastiva segments del text original i les seues respectives traduccions. Així podem comprovar quines estratègies traductològiques ha seguit cada traductor i quin tipus de traducció ha realitzat.

Després d'haver analitzat els resultats d'aquesta interlineació, podem dir que la realitzada per Pere Gimferrer es una traducció literal i fidel al text original, les estructures del qual reproduceix en la traducció, encara que açò ocasione en determinats passatges una certa obscuritat de sentit. Gimferrer ha optat per no fer una traducció de propòsit divulgador, sinó que ha vestit la seua obra amb robes que no són precisament les de cada dia. Per contra, Pamela Waley ha realitzat una traducció de propòsit divulgador i comunicatiu, per la qual cosa segueix criteris distints a la traducció castellana. En aquesta traducció predomina la claredat de sentit i, si cal, es deixa en cert grau de banda la fidelitat estricta al text.

De la mateixa manera que hem fet amb les concordances, ací presentem una mostra de l'edició interlineal. L'edició interlineal completa pot ser consultada en el CD que adjuntem al present treball.

LLEGENDA:

AN: Text original

AO: Traducció anglesa

LE: Traducció castellana

<AN> LLIBRE PRIMER

<AO> BOOK ONE

<LE> LIBRO PRIMERO

V. 2

<AN> i quant és gran lo perill, quantes són les sollicituds e les

<AO> How great is the danger, how many the anxieties

<LE> ¡OH, CUAN GRANDE es el peligro, cuántas son las solicitudes y las

V. 3

<AN> congoixes a aquells qui es treballen en amor! Car, posat que al-

<AO> and cares of those who strive in the toils of love! Even if some

<LE> congojas para quienes pasan trabajos de amor! Porque, puesto que

V. 4

<AN> guns amats de la fortuna, après d'infinits infortunis, sien ar-

<AO> are favoured by Fortune and after innumerable mischances

<LE> algunos amados de la fortuna, después de infinitos infortunios,

V. 5

<AN> ribats al port per ells desijat, tants emperò són aquells qui rao-

<AO> reach their desired haven, there are so many who

<LE> hayan llegado al puerto por ellos deseado, tantos, empero, son los

V. 6

<AN> nablement se'n dolent, que anvides pusc creure que entre mil de-

<AO> rightly complain of her that one might well think that of a thousand

<LE> que razonablemente de ello se duelen, que apenas puedo creer que

V. 7

<AN> saventurats se'n tròpia un que hage amenada la sua causa a glo-

<AO> unfortunates only one will bring his cause to a glorious

<LE> entre mil desventurados se halle alguno que haya llevado su causa a

V. 8

<AN> riosa fi. E si ab dret juí serà esguardat lo cas següent, jatsia que

<AO> end. If the case that follows is judiciously considered, although

<LE> glorioso fin. Y si con recto juicio se mira el caso siguiente, aunque

V. 9

<AN> seran molts aquells qui diran que ells voldrien que així els pren-

<AO> there may be many who will say that they would wish their own
<LE> serán muchos los que dirán que bien querrían que así les fuese en sus

V. 10

<AN> gués de les sues amors, emperò, sabent la certenitat de les penes
<AO> loves to take a similar course, yet, knowing the certainty of pain
<LE> amores, empero, sabiendo la certeza de las penas

V. 11

<AN> de les quals aquella dolçor amarga és tota plena, e no havent
<AO> which this bitter sweetness brings and the
<LE> de las que llena está aquella dulzura amarga, y no teniendo

V. 12

<AN> certenitat de la fi si serà pròspera o adversa, se deurien molt
<AO> uncertainty whether the outcome will be felicitous or adverse; one should
<LE> certeza de si el fin será próspero o adverso, mucho se deberían

V. 13

<AN> guardar de metre's en aquest amorós ans dolorós camí. E per
<AO> take great care to avoid setting out on this amorous, or rather, dolorous, path.
<LE> guardar de ponerse en este no amoroso sino doloroso camino. Y por

V. 14

<AN> ço us vull recitar quant costà a un gentil cavaller e a una noble
<AO> This is the reason why I wish to relate what it cost a gentle knight and a noble
<LE> eso os quiero relatar cuánto costó a un gentil caballero y a una noble

V. 15

<AN> dona 'amaz-se l'un a l'altre, e com ab gran treball e pena, e se-
<AO> lady to love one another, and how, with great struggles and afflictions,
<LE> dama amarse el uno al otro, y cómo con gran trabajo y pena, y

V. 16

<AN> guits de molts infortunis, après llong temps aconseguiren lo
<AO> persecuted by many misfortunes, after a long while they achieved the
<LE> seguidos de muchos infortunios, al cabo de largo tiempo consiguieron el

V. 17

<AN> guardó de llurs treballs.
<AO> reward of their endeavours.
<LE> galardón de sus trabajos.

V. 18

<AN> Fonc ja ha llong temps, segons io he llegit, en Catalunya, un

<AO> A long time ago now, as I have read, there lived in . . . a

<LE> Hubo hace ya mucho tiempo, por lo que he leído, ...' un

CONCLUSIONS GENERALS

El fet de contrastar un original amb les seues traduccions constitueix una magnífica ocasió per a l'estudi de la recepció d'una obra i per tal de comprovar el grau de "fidelitat" de les seues traduccions. Un text literari no conté sols històries o frases, sinó que conté la imatge que vol donar l'autor de la realitat que l'envolta, per tant, els resultats que es deriven de la nostra investigació (l'listat de mots, concordances, edició interlineal contrastada) del *Curial e Güelfa* ens permeten reflexionar sobre la manera en què l'anònim autor va redactar l'obra i quin era el sentit de cadascun dels mots que en ella va utilitzar, així com si en les respectives traduccions castellana i anglesa s'ha interpretat de la mateixa manera el sentit del text.

L'anàlisi del lèxic del *Curial*, contrastat amb el lèxic de dos de les seues traduccions, al castellà (Pere Gimferrer-1982) i a l'anglès (Pamela Waley-1982), ens ofereix un estudi poliglota i un coneixement més sòlid i fonamentat de la història de la llengua catalana. Els resultats que es deriven d'aquesta investigació poden ser especialment útils per a futures edicions crítiques o filològiques, així com per a possibles traduccions a altres llengües, ja que constaten puntualment la interpretació de cada autor o traductor del lèxic del text original.

Hem demostrat que el nexce d'unió entre Filologia i Traducció pot ser molt útil per tal de contribuir a formar un coneixement més sòlid de la literatura catalana i de la nostra llengua. En definitiva, creiem poder haver complit amb els objectius que ens proposàvem a l'inici d'aquest treball, en quan a obtenir una descripció exhaustiva del lèxic del text original del *Curial e Güelfa* i de dos les seues traduccions (l'listat de mots, concordances, edició interlineal i acarament contrastiu).

BIBLIOGRAFIA

EDICIONS DEL CURIAL E GÜELFA:

ANÒNIM (1901): *Curial e Güelfa*. Edició d'Antoni Rubió i Lluch. Barcelona: Real Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona.

ANÒNIM (1930-1933): *Curial e Güelfa*. Edició de Ramon Aramon i Serra. Barcelona: Barcino (3 volums).

ANÒNIM (1932): *Curial e Güelfa*. Edició de Ramon Miquel i Planas. Barcelona: Biblioteca Catalana.

ANÒNIM (1979): *Curial e Güelfa*. Edició de Marina Gustà. Barcelona: Edicions 62- La Caixa. (2ª edició, 1986).

TRADUCCIONS DEL CURIAL E GÜELFA

ANÒNIM (1920): *Curial e Güelfa*. Traducció al castellà de Rafael Marquina. Barcelona/Madrid: Ed. Calpe.

ANÒNIM (1982): *Curial e Güelfa*. Traducció al castellà de Pere Gimferrer. Madrid: Alfaguara.

ANÒNIM (1982): *Curial e Güelfa*. Traducció a l'anglés de Pamela Waley. Londres: George Allen & Unwin.

ANÒNIM (1996): *Curial e Güelfa*. Traducció al neerlandés de Bob de Nijs. Amsterdam: Bert Bakker.

ANÒNIM (2003): *Curial e Güelfa*. Traducció al castellà de Júlia Butinyà. Adreça Internet: <http://www.ivitra.ua.es> (15 octubre 2004).

OBRES DE REFERÈNCIA:

ALVAR, Carlos (1999): "El texto y sus traducciones: a propósito de la *Divina Comedia*. En Juan Paredes y Eva Muñoz Raya (eds.), (1999): *Traducir la Edad Media. La traducción de la literatura románica medieval*. Granada: Universitat de Granada. Pàg. 135-152.

- BADIA, Lola (1985): “De la «reverenda letradura» en el *Curial e Güelfa*”. *Caplletra*, 2 (1985). Pàg. 5-18.
- BOHIGAS, Pere (1976): “Curial e Güelfa”. En Robert B. Tate y Alan Yates (eds.), (1976): *Actes del Tercer Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*. València: Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes. Pàg. 219-234.
- BONNASSIE, Pierre (1983): *Vocabulario básico de la historia medieval*. Barcelona: Editorial Crítica,
- BROCH, Alex; Isidor CÒNSUL; Vicenç LLORCA (1998): *Panorama de la literatura catalana*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- BUTINYÀ, Júlia (2000): *Tras los orígenes del humanismo: el «Curial e Güelfa»*. Madrid: Universidad Nacional de Educación a Distancia (UNED). (2000, 2a edició).
- BUTINYÀ, Júlia (2004): *La Primera Novela Caballeresca: el Curial e Güelfa*. Adreça Internet: <http://www.liceus.com/cgi-bin/aco/lit/04/0100.asp> (15 juny 2004).
- BUTTLER, D. A. (1981): *A Study of the Vocabulary in the Poetry of Ausias March*. Washington: The Catholic University of America.
- CARBONELL, Antonio; Anton M. ESPADALER; Jordi LLOVET y Antonia TAYADELLA (1979): *Literatura catalana. Dels inicis als nostres dies*. Barcelona: Editorial Edhasa.
- COLÓN, Germà (1987): “Era valencià l'autor del *Curial*?”. En Germà Colon (1987): *Problemes de la llengua a València i als seus voltants*. València: Servei de Publicacions de la Universitat de València. Pàg. 43-61.
- COROMINES, Joan (1954): “Indicaciones bibliográficas”. En Joan Coromines (1954): *Diccionario Crítico Etimológico de la Lengua Castellana*. Madrid: Gredos.
- CORTÉS I CAÑAGUERAL (1993): “La infantesa de Curial i una font literària”. En R. Alemany; A. Ferrando y L. B. Meseguer (eds.), (1993): *Actes del novè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes (Alacant-Elx, 9-14 de setembre de 1991)*, I. Barcelona–Alacant–València–Castelló: Publicacions de l'Abadia de Montserrat–Universitat d'Alacant–Universitat de València–Universitat Jaume I, Pàg. 413-424.
- DIFRANCIS, J. (1982): “A study of *Curial e Güelfa*”. En Manuel Duran; Albert Porqueras-Mayo y Josep Roca-Pons (eds.), (1982): *Actes del segon Col·loqui d'Estudis Catalans*

a Nord-Amèrica (Yale, 17 d'abril de 1979). Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Pàg.163-178.

ESPADALER, Anton M. (1984): *Una reina per a Curial*. Barcelona: Quaderns Crema.

ESPADALER, Anton M. (1989): *Literatura catalana*. Madrid: Taurus.

ESPADALER, Anton M. (ed.), (2003): *Novelas caballerescas del siglo XV*. Madrid: Espasa Calpe.

FERNÁNDEZ OCAMPO, ANXO (1999): “Lo antaño por lo extraño: la literatura medieval a través de la teoría de la traducción”. En Juan Paredes y Eva Muñoz Raya (eds.), (1999): *Traducir la Edad Media. La traducción de la literatura románica medieval*. Granada: Universitat de Granada. Pàg. 451-462.

FERRANDO I FRANCÉS, Antoni (1980): *Consciència idiomàtica i nacional dels valencians*. València: Universitat de València. Pàg. 104-105.

FERRANDO I FRANCÉS, Antoni (1997): “Sobre el marc històric de Curial e Güelfa i la possible intencionalitat de la novel·la”. En Jean M. Barberà (ed.), (1997): *Actes del Col·loqui Internacional Tirant lo Blanch «l'albor de la novel·la moderna» (Ais de Provença, 21-22 d'octubre de 1994)*. Barcelona: Centre Aixois de Recherches Hispaniques. Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana i Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Pàg. 323-369.

FIDALGO MONGE, Susana (1999): “La traducción de clásicos medievales: de la traducción filológica a las adaptaciones infantiles”. *Livius*, 14, (1999). Pàg. 49-61.

HAUF I VALLS, Albert (1983), «El lèxic d'Ausiàs March. Primer Assaig de valoració i llista provisional de mots i de freqüències», *Miscel·lània Pere Bohigas*, 3. Barcelona, PAM, pàgs. 121-124.

HERNÁNDEZ GUERRERO, Mª José (1993): “El alejamiento cronológico entre el original y su traducción: Perspectiva histórica”. *Livius*, 3 (1993). Pàg. 137-143.

MARTINES PERES, Vicent (1994): “Una caballería per als reis. El sentiment cavalleresc, els reis i la literatura catalana medieval”. En Isabel Falcón (ed.), (1994): *Actas del XV Congreso de Historia de la Corona de Aragón*, Tomo I. Saragossa: Universitat de Saragossa. Pàg. 347-356.

- MARTINES PERES, Vicent (1997): *El Tirant poliglota : estudi sobre el Tirant lo Blanch a partir de les seues traduccions espanyola, italiana i francesa dels segles XVI-XVIII*, Barcelona, Curial Edicions Catalanes.
- MARTINES PERES, Vicent (1999): *L'edició filològica de textos*. València: Universitat de València.
- MARTINES PERES, Vicent (2002): "Traducció i contacte de llengües". En M. Antonia Cano; Josep Martines, Vicent Martines, Joan J. Ponsoda (eds.), (2002): *Les claus del canvi lingüístic*. Alacant: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, Ajuntament de la Nucia, Caja de Ahorros del Mediterráneo. Pàg. 447-498.
- MARTINES PERES, Vicent (2003): *Les traduccions de les poesies d'Ausiàs March a l'anglès. Eines per a l'estudi del llenguatge poètic d'Ausiàs March i de les seues relacions romàniques a partir de les seues traduccions angleses del segle XX*. Tesis doctoral inèdita dirigida pel Prof. Dr. Víctor Pina Medina. Universitat d'Alacant.
- MARTÍNEZ MUÑOZ, Catalina (2001): "¿Retraducir a los clásicos?". *El Trujamán. Revista electrónica del Centro Virtual Cervantes* (22 de febrero de 2001). Adreça Internet: http://cvc.cervantes.es/trujaman/anteriores/febrero_01/22022001.htm (10 agost 2004).
- MASSOT I MUNTANER, Josep (1993): "Falsificacions i falsificadors a la literatura catalana". *Serra d'Or* (juliol-agost 1993). Pàg. 66-67.
- MUNDÓ, Anscari M. (1991): "Les vicissituds reals del Curial e Güelfa". *Avui* (19 setembre 1991). Pàg. 31.
- MUNTANER, Ramon (1979): *Crònica*. Edición de Marina Gustà. Barcelona: Edicions 62. (1990, 3a edició).
- PAR, Alfons (1928): *Curial e Güelfa: notes lingüístiques i d'estil*. Barcelona: Anuari de l'oficina Romànica de Lingüística i Literatura, 1.
- RICO, Francisco (1982): *Primera Cuarentena y Tratado General de Literatura*. Barcelona: Edicions dels Quaderns Crema. Pàg. 89-90.
- RIERA I SANS, Jaume (1993): "Falsos dels segles XIII, XIV i XV" En R. Alemany; A. Ferrando i Ll. B. Meseguer (eds.): *Actes del novè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes (Alacant-Elx, 9-14 de setembre de 1991)*, I. Barcelona-

- Alacant-València-Castelló: Publicacions de l'Abadia de Montserrat-Universitat d'Alacant-Universitat de València-Universitat de Jaume I, pp. 425-491.
- RIQUER, Isabel de (1999): "Interpretación de la indumentaria en las traducciones de las novellas de Chrétien de Troyes. En Juan Paredes y Eva Muñoz Raya (eds.), (1999): *Traducir la Edad Media. La traducción de la literatura románica medieval*. Granada: Universitat de Granada. Pàg. 103-134.
- RIQUER, Martín de (1964): *Història de la Literatura Catalana, 2*. Barcelona: Ariel. (1980, 2a edició).
- RUBIO TOVAR, Joaquín (1999): "Consideraciones sobre la traducción de textos medievales". En Juan Paredes y Eva Muñoz Raya (eds.), (1999): *Traducir la Edad Media. La traducción de la literatura románica medieval*. Granada: Universitat de Granada. Pàg. 43-62.
- SABATÉ, Gloria (2000): "La concepció de l'heroi al *Curial e Güelfa*". En *Zeitschrift für Katalanistik, 13*, Pàg. 7-20. Adreça Internet: <http://www.uni-tuebingen.de/romanistik/zfk/sabate.html> (15 abril 2004).
- VENDRELL, Salvador (1993): "Introducció". En Anónimo: *Curial i Güelfa*. Versió a cura de Salvador Vendrell. Alzira: Bromera.
- WALEY, Pamela (1976a): "Historical Names and Titles in *Curial e Güelfa*". En A.D. Deyermond (ed.), (1976): *Medieval Hispanic Studies presented to Rita Hamilton*. London: Tamesis Books Limited. Pag. 245-256.
- WALEY, Pamela (1976b): "In search of an author for *Curial e Güelfa*". *Bulletin of Hispanic Studies*, LIII. Liverpool: Liverpool University Press. Pàg.117-126.
- WITTLIN, Curt (1995): *De la traducció literal a la creació literària : estudis filològics i literaris sobre textos antics catalans i valencians*. València: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana.